

'Een prachtige roman! Breekt je hart en opent je ogen.'

HEATHER MORRIS, auteur van *De tatoeëerder van Auschwitz*

Zangvogels

CHRISTY LEFTERI

ROMAN

Zangvogels

Christy Lefteri

Zangvogels

Vertaald door Mieke Prins

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Dit is een fictief boek. Namen, plaatsen, gebeurtenissen en voorvallen zijn ofwel het product van de verbeelding van de auteur of zijn fictief gebruikt. Elke gelijkenis met werkelijke gebeurtenissen of personen, dood of levend, berust op louter toeval.

Vertaling: Mieke Prins

Ontwerp omslag: bij Barbara

Illustratie omslag: Zaffre

Lay-out binnenwerk: Gewoon Geertje

ISBN 978 90 239 6052 2 (paperback)

ISBN 978 90 239 6085 0 (gebonden)

ISBN 978 90 239 6061 4 (e-book)

ISBN 978 90 239 6062 1 (audiobook)

NUR 302

www.uitgeverijmozaiek.nl

Oorspronkelijk verschenen bij Manilla Press, een imprint van Bonnier Books UK, Londen, Verenigd Koninkrijk, onder de titel *Songbirds*. De rechten voor de Nederlandse vertaling zijn tot stand gekomen middels Vicki Satlow van The Agency srl.

Engelstalige uitgave © 2021 Christy Lefteri

Nederlandse uitgave © 2021 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Christy Lefteri is de dochter van Grieks-Cypriotische vluchtelingen en groeide op in Londen. Ze is docent *creative writing* aan Brunel University. Haar vorige roman, *De bijenhouder van Aleppo*, is een internationale bestseller, waarvan wereldwijd meer dan een half miljoen exemplaren zijn verkocht.

1

Yiannis

OP EEN DAG VERDWEEN Nisha en veranderde in goud. Ze veranderde in goud in de ogen van het dier dat voor me stond. Ze veranderde in goud aan de ochtendhemel en in de zang van de vogels. Later in de schitterende melodie van het meisje uit Vietnam dat zong in Theo's restaurant. Nog weer later in de gezichten en stemmen van alle huishoudsters die door de straten stroomden als een onstuimige rivier van woede, die eiste om gehoord en gezien te worden. Dat is waar Nisha bestaat. Maar laten we teruggaan. We moeten teruggaan.

2

Petra

OP DE DAG DAT Nisha verdween, trokken we naar de bergen. We deden alle drie onze wandelschoenen aan en wachtten op de bus naar Troodos, die maar twee keer per dag komt. Nisha ging op zondag normaal gesproken alleen op pad, maar deze keer besloot ze, voor het eerst, met Alik en mij mee te gaan.

O, wat was het mooi daar boven! De herfstmist hing tussen de varens, de dennen en de gekromde eiken. Deze bergen waren uit de zee verrezen toen de Afrikaanse en Europese tektonische platen op elkaar botsten. Je kunt de oude oceanische korst zelfs zien. De rotsformaties met hun aders en lavakussens zien eruit alsof ze in slangen huid zijn gehuld.

Ik denk graag na over hoe dingen beginnen. Zoals het verhaal dat mijn tante me ooit vertelde in de achtertuin:

Toen de Schepper klaar was met het creëren van de wereld (Petra, luister je?!), klopte hij de overgebleven klonten klei van zijn handen. Die vielen in zee en vormden dit eiland.

Ja, ik denk graag na over het begin. Ik hou niet van het einde, maar dat geldt denk ik voor de meeste mensen. Een einde kan vlak voor je neus liggen zonder dat je het in de gaten hebt. Zoals het laatste kopje koffie dat je met iemand drinkt, terwijl je dacht dat er nog veel meer zouden volgen.

Aliki speelde met de bladeren terwijl Nisha en ik onder de warmtestraler koffie zaten te drinken bij een van de kleine taveernes langs de route die we liepen. Ik herinner me het gesprek dat we hadden. Nisha was zwijgzamer dan anders en zat al een poosje in haar koffie te roeren zonder dat ze ervan dronk.

‘Mevrouw,’ zei ze plotseling, ‘ik wil u wat vragen.’

Ik knikte en wachtte.

Ze ging verzitten. ‘Ik zou vanavond graag vrij willen om...’

‘Maar Nisha, je hebt de hele dag al vrij!’

Ze zei een tijdje niets meer. Aliki verzamelde armen vol bladeren en legde ze op een bankje. We keken allebei toe. Nisha had besloten haar vrije dag met ons door te brengen, met Aliki en mij mee te gaan op dit uitstapje. Ze kon niet van me verwachten dat ik haar nog meer vrij gaf.

‘Nisha,’ zei ik, ‘je hebt op zondag de hele dag vrij.’ ‘Avonds heb je weer dingen te doen. Je moet Aliki helpen haar tas klaar te maken voor school en haar daarna naar bed brengen.’

‘Mevrouw, veel andere vrouwen hebben zondagavond ook vrij.’ Ze zei het langzaam.

‘Ik weet zeker dat andere vrouwen geen toestemming hebben om ’s nachts rond te dartelen.’

Ze deed alsof ze dat niet had gehoord en zei: ‘En ik dacht dat mevrouw voor vanavond geen plannen had.’ Ze keek tersluiks naar me en richtte haar blik toen weer op de koffie. ‘Dus misschien kan mevrouw vanavond zelf een keertje Aliko naar bed brengen? Ik zal volgende week zondag extra werk doen om het goed te maken.’

Ik stond op het punt haar te vragen waar ze naartoe wilde, wat er zo belangrijk was om onze routine voor te doorbreken. Misschien zag ze de afkeurende blik in mijn ogen, maar we kregen geen van beiden nog de kans iets te zeggen, want op dat moment werd er een lawine van bladeren boven ons hoofd losgelaten. Nisha gilte en maakte er een hele theatershow van. Ze zwaaide met haar handen door de lucht en rende achter Aliko aan, die wegschoot over een pad dat het bos in ging. Even later hoorde ik ze tussen de bomen lachen en spelen, als twee kinderen, terwijl ik mijn koffie opdronk.

Toen we die avond thuiskwamen, had Nisha de vrije avond niet meer ter sprake gebracht. Ze maakte dahlcurry en het huis vulde zich met de geur van uien, groene chilipepers, komijn, kurkuma, fenegriek en kerrieblaadjes. Ik keek over haar schouder mee hoe ze de uien fruitte en de specerijen en rode linzen erdoor roerde, en er ten slotte een scheut kokosmelk bij deed. Het water liep me in de mond. Nisha wist dat dit mijn lievelingsgerecht was. Ik maakte het vuur in de woonkamer aan. Het had eerder die middag geregend. Vanuit het raam zag ik dat Yiakoumi aan de overkant

zijn luifel open had, en de straatstenen glommen in het warme licht van zijn antiekwinkel.

We hebben geen centrale verwarming, dus we gingen zo dicht mogelijk bij de vlammen zitten met de kommen dahlcurry op schoot. Nisha schonk een glas zoete *zivania* voor me in – de aromatische soort met karamel en muskaat, waar je warm van werd op een kille avond als deze – en oefende de tafel van negen met Aliki.

‘Zeven keer negen?’ zei Nisha.

‘Drieënzestig!’

‘Goed zo. Negen keer negen?’

‘Eenentachtig! Het heeft geen zin om dit te oefenen, hoor.’

‘Waarom niet?’

‘Ik ken het al.’

‘Maar je hebt nog niet geoefend.’

‘Dat hoeft ook niet. Je moet gewoon het patroon snappen. Als je vraagt hoeveel zeven keer negen is, weet ik al dat het antwoord met een zes begint. En het tweede cijfer is tien min zeven... drieënzestig dus.’

‘Je bent bijdehanter dan goed voor je is, weet je dat? Ik ga je toch overhoren.’

‘Ga je gang. Als ik jou daar een plezier mee doe.’ Aliki zuchtte en haalde haar schouders op, alsof ze zich had neergelegd bij haar zinloze lot dingen te moeten leren die ze al wist. Ze had de pit van een meisje van negen.

Ja, ik herinner het me allemaal nog heel goed: hoe Aliki zat te kauwen en te gapen en de antwoorden schreeuwde, hoe Nisha al haar aandacht op mijn dochter richtte en nauwelijks een woord tegen mij zei. Op de achtergrond

flikkerde de tv. Het nieuws was bezig en het geluid stond zacht: beelden van vluchtelingen die door de kustwacht uit zee werden gevestigd voor een van de Griekse eilanden. Een kind dat het strand op werd gedragen. Ik zou het allemaal vergeten zijn, ware het niet dat ik alles keer op keer ben nagegaan, net zoals je terugloopt langs je voetstappen in het zand als je iets kostbaars hebt verloren.

Aliki lag op haar rug met haar benen in de lucht te schoppen.

Nisha gaf haar een standje: 'Recht op zitten, anders word je misselijk. Je hebt net gegeten.' Aliki trok een gezicht maar gehoorzaamde wel, ging overeind zitten en keek tv. Haar blik gleed over de gezichten van de mensen die sjokkend uit het water kwamen.

Nisha schonk mijn glas voor de derde keer vol en ik begon slaperig te worden. Ik keek naar mijn dochter: een reusachtig kind, ze is altijd te groot voor me geweest, zelfs haar krullende haar is zo dik dat ik mijn handen er niet omheen krijg. Krullen zo dik als de tentakels van een octopus: ze lijken de zwaartekracht te trotseren, alsof ze in een onderwaterwereld woont.

In het licht van de vlammen viel me op hoe bleek Nisha's gezicht was, als zo'n in siroop geblancheerde vijg die zijn ware kleur kwijt is. Ze zag me kijken en glimlachte naar me, een flauwe, lieve glimlach. Ik richtte mijn blik op Aliki.

'Is je schooltas al ingepakt?' vroeg ik.

Aliki was met haar aandacht bij het nieuws.

'Dat gaan we nu doen, mevrouw.' Nisha stond gehaast op en pakte de kommen van de salontafel.

Mijn dochter praatte eigenlijk nooit meer tegen me. Ze

noemde me nooit meer mama, sprak me nooit rechtstreeks aan. Op een bepaald moment moet er een zaadje van zwijgzaamheid tussen ons gezaaid zijn, en dat was tussen ons in en om ons heen gaan groeien, totdat het bijna onmogelijk werd om nog iets te zeggen. Meestal praatte ze tegen mij via Nisha. Onze spaarzame gesprekken waren functioneel.

Ik zag dat Nisha aan een zakdoek likte en een vlek van Alik's spijkerbroek wreef, waarna ze de kommen en lepels mee naar de keuken nam. Misschien was het de alcohol of ons uitstapje naar Troodos, maar ik voelde me vermoediger dan anders, mijn hoofd en ledematen waren zwaar. Ik zei dat ik vroeg naar bed ging. Ik viel meteen in slaap en hoorde niet eens meer dat Nisha Alik naar bed bracht.

3

Yiannis

OP DE DAG DAT Nisha verdween, nog voor ik doorhad dat ze weg was, zag ik een moeflon in het bos. Dat vond ik vreemd. Deze oude inheemse schapensoort is schuw en zeldzaam. Moeflons zijn het liefst alleen en daarom zwerfen ze meestal door afgelegen delen van de bergen. Ik had er nog nooit een op vlak terrein gezien, en nooit zo ver oostelijk. Als ik zou vertellen dat ik een moeflon had gezien aan de kust, zou niemand me geloven, het zou het landelijke nieuws halen. Ik had toen meteen moeten weten dat er iets mis was. Lang geleden heb ik geleerd dat de aarde soms tegen je praat, een manier zoekt om een boodschap over te brengen, als je maar kijkt en luistert met de ogen en oren van een kind. Dat heb ik van mijn grootvader geleerd. Maar die dag in de bossen, toen ik de gouden moeflon zag, dacht ik daar niet aan.

Het begon met het geknispert van bladeren en aarde. Een ochtend, eind oktober. Ik was teruggekomen om de zangvogels op te halen. Ik was naar de kust gereden ten westen van Larnaca, vlak bij de dorpjes Alethriko en Agios Theodoros, waar wilde olijf- en johannesbroodboomgaarden liggen, en sinaasappel- en citroenboomgaarden. Er is ook een dicht bos van acacia- en eucalyptusbomen – een uitgelezen plek om te stropen. In de kleine uurtjes had ik de lijmstokken opgehangen, een stuk of honderd, strategisch geplaatst in bomen waar de vogels op afkomen om zich met bessen te voeden. Verborgen tussen de bladeren had ik ook apparatuur neergezet met opnames van roepende vogels, om mijn prooi te lokken. Vervolgens had ik me op een stil plekje teruggetrokken en een houtvuurtje gemaakt.

Ik gebruikte olijftakken als spiesjes en roosterde halouloumi en brood. Ik had een thermoskan met sterke koffie in mijn rugzak en een boek om de tijd te doden. Ik wilde niet aan Nisha denken, de dingen die ze de avond daarvoor had gezegd, de grimmige blik in haar ogen toen ze mijn woning verliet, de gespannen spieren in haar kaak.

Deze gedachten zwermden om me heen, samen met de vleermuizen, en ik wuifde ze weg, een voor een. Ik warmde me aan het vuur, at en luisterde naar het gezang van de vogels in het donker.

Tot zover was het een normale jacht.

Ik viel in slaap bij het vuur en droomde dat Nisha van zand was gemaakt. Ze viel voor mijn ogen uiteen, als een zandkasteel op het strand.

Ik werd wakker van de opkomende zon. Ik nam een laatste slok koffie om goed wakker te worden en gooide de

rest op het vuur, waarna ik de overgebleven vlammen uitstampte en de droom vergat. De dichte bossen begonnen zich te roeren, werden wakker. Ik verdien vaak meer dan tweeduizend euro per keer, en dit was een goede vangst: er zaten zo'n tweehonderd zwartkoppen aan de lijmstokken. Die zijn meer waard dan hun gewicht in goud. Kleine zangvogels die van Europa naar Afrika trekken om de winter te ontvluchten: ze komen vanuit het westen aanvliegen, over de bergen, en pauzeren hier op ons eiland voordat ze de zee oversteken, richting Egypte. In het voorjaar zijn ze op de terugreis en komen dan via de zuidkust aanvliegen. Ze zijn zo klein dat we ze niet kunnen schieten. Ze zijn ook een bedreigde, beschermde soort.

Dit was altijd het moment waarop ik gespannen was en om me heen keek, bang dat ik deze keer betrapt zou worden en in de gevangenis zou belanden. Dan zou ik echt de pineut zijn. Dat was altijd mijn zwakte: de angst en beklemming die ik voelde voordat ik de vogels doodmaakte. Maar het bos was stil, geen geluid van voetstappen te bekennen. Alleen het gezang van de vogels en de wind door de takken.

Ik haalde een van de vogels van de stok waaraan hij zat vastgeplakt, trok voorzichtig zijn veren los van de lijm. Zo te zien had deze flink zijn best gedaan zichzelf te bevrijden. Hoe harder ze proberen te ontsnappen, hoe vaster ze komen te zitten. Ik hield hem tussen mijn handen en voelde zijn kleine hartje tekeergaan. Daarna beet ik in zijn hals om een eind te maken aan zijn lijden en liet hem levenloos in een grote, zwarte vuilniszak vallen. Dit is de meest humane manier om ze te doden: een snelle, diepe beet in de hals.

Ik had de eerste zak gevuld en begon de veren en bessen met mijn lippen van de lijmstokken te halen, zodat ik ze opnieuw kon gebruiken, toen ik bladeren hoorde kraken.

Shit. Een ogenblik lang bleef ik onbeweeglijk staan en hield mijn adem in. Ik speurde mijn omgeving af en daar stond hij, op een open plek tussen de struiken. De moeflon keek me rustig aan. Hij stond in de lange schaduwen van de bomen en pas toen het licht opschoof, zag ik iets heel bijzonders: in plaats van het gebruikelijke rood en bruin was zijn kortharige vacht goudkleurig. Zijn gekrulde hoorns waren brons. Zijn ogen hadden precies dezelfde kleur als die van Nisha: de ogen van een leeuw.

Ik dacht dat ik droomde, dat ik nog bij het vuur lag te slapen.

Ik deed een stap naar voren en de gouden moeflon deed een stapje naar achteren, maar zijn houding bleef recht en sterk, zijn ogen strak op de mijne gericht. Langzaam liet ik mijn rugzak van mijn schouders glijden en haalde er een stuk fruit uit. De moeflon schuifelde met zijn poten over de grond en liet zijn kop zakken, zodat zijn ogen nu half behoedzaam, half dreigend naar mij opkeken. Ik legde het fruit in mijn geopende hand en stak die uit. Zo bleef ik staan, onbeweeglijk als een boom. Ik wilde dat hij dichterbij kwam.

Toen ik zijn prachtige uiterlijk zag, schoot me een herinnering te binnen, helder en scherp. In maart van dat jaar waren Nisha en ik naar het Troodosgebergte geweest. Ze hield ervan om lange wandelingen te maken op zondagochtend, als ze niet hoefde te werken. Ze ging vaak met me mee naar het bos om paddenstoelen, wilde asperges,

kaasjeskruid of slakken te zoeken. Op die dag wilde ik kijken of we een moefflon konden spotten. Ik hoopte dat we er misschien diep in het bos een zouden zien of op de rand van de bergen, op de drempel naar de hemel. We waren al heel hoog en ze liet haar hand in de mijne glijden.

‘Dus we zijn op zoek naar een schaap?’ vroeg ze.

‘Ja, technisch gezien wel.’

‘Ik heb zat schapen gezien.’ Ze keek me plagerig aan.

‘Ja, maar hij ziet er niet uit als een schaap, dat zei ik toch! Het is een prachtig dier.’

‘Dus... we zoeken een schaap dat er niet uitziet als een schaap.’ Ze hield haar hand boven haar ogen en speurde overdreven de omgeving af.

‘Ja,’ zei ik simpelweg.

Daar moest ze om lachen en haar lach ontsnapte naar de open hemel. Op dat moment voelde ik dat ze nooit een vreemde was geweest.

We hadden uren rondgelopen en stonden op het punt terug te keren omdat de avond begon te vallen, toen ik er plotseling een ontdekte op de rand van een steile klif. Ik zag dat het een vrouwtje was, want de gekrulde hoorns waren kleiner en het dier had geen kraag van haar onder de hals. Ik wees Nisha aan waar ze stond.

De moefflon zag ons ook en keek ons recht aan. Nisha staarde vol verwondering naar het dier. ‘Wat een mooi beest,’ zei ze, ‘het lijkt wel een hert.’

‘Dat zei ik toch.’

‘Helemaal geen schaap.’

‘Dat zei ik toch!’

‘Die gladde bruine vacht... en ze heeft zo’n vriendelijke

blik in haar ogen. Het is net alsof ze iets tegen ons wil zeggen, vind je niet?’

Ik gaf geen antwoord, maar keek naar Nisha die naar het dier keek. Haar gezicht straalde van nieuwsgierigheid. Er was een glinstering in haar ogen, alsof de kleuren van het bos erdoorheen schemerden, alsof een geheime kracht of een behendig dier dat zich tussen de bomen had verscholen, plotseling tevoorschijn was gekomen. Ze liet mijn hand los en zette een paar stappen in de richting van de moeflon. Vreemd genoeg liep het dier bij de rotsrand vandaan en kwam wat dichterbij. Ik had er nog nooit een gezien die op een mens afkwam. Nisha was heel voorzichtig in de manier waarop ze haar hand uitstak en op het dier wachtte. Maar ze was gespannen. Dat zag ik in haar ogen: daar brandde een emotie die ik niet herkende.

Op dat moment voelde ik een enorme afstand tot haar en het dier, alsof zij samen iets deelden wat ik niet begreep.

Maar opeens draaide ze zich om en kuste me. Eén zachte kus.

Nu, met de dageraad in het bos, doet de herinnering aan die dag pijn in mijn hart. De moeflon keek me aan, gefascineerd, hield zijn kop een beetje schuin en maakte een geluid dat klonk als een vraag. Een vraag van één enkel woord.

‘Ik doe je niets,’ zei ik en plotseling hoorde ik hoe hard mijn stem in het bos klonk, hoe die de rust verstoorde. De moeflon schudde zijn kop en deed weer een stap naar achteren.

‘Sorry,’ zei ik, dit keer zachtjes.

Voor het eerst maakte hij zijn blik los. Het was alsof hij die nu liet rusten op de zak met vogels naast me.

‘Inderdaad,’ zei ik, ‘ik geef je geen ongelijk. Ik ben eigenlijk gewoon een moordenaar die je een stuk fruit aanbiedt.’ Ik grinnikte, alsof de moeflon de grap zou snappen.

Ik gooide het fruit op de grond, liep daarna achteruit en trok me terug in de schaduwen van de bomen. Ik bleef de moeflon daarvandaan een poosje gadeslaan, dit ongelooflijke dier, sterk en schitterend. Hij stond roerloos, keek toen naar iets aan zijn linkerkant, draaide zich om en liep weg, het bos in.

Ik haalde de rest van de vogels zo snel ik kon van de lijfstokken, zodat ik terug naar huis kon, naar Nisha. Ik wilde haar vertellen wat ik had gezien. Ik hoopte dat dit verhaal over de moeflon haar misschien weer zou doen stralen.

**Die haar het meest lief zijn laat ze achter.
Alles geeft ze op voor hun toekomst.
Maar tegen welke prijs?**

Nisha, die als hulp op Cyprus werkt, is zeeën overgestoken om haar kind in Sri Lanka een toekomst te geven. Overdag zorgt ze voor de dochter van Petra, een alleenstaande moeder; haar eigen kleine meisje probeert ze 's nachts via het scherm van haar telefoon op te voeden. Nisha's geliefde Yiannis is stroper. Hij vangt kleine zangvogeltjes die onderweg van Afrika naar Europa op Cyprus neerstrijken. Maar hij droomt van een nieuw leven samen met Nisha – een droom die in rook opgaat als zij plotseling spoorloos verdwenen is.

Als de politie weigert de zaak te onderzoeken, gaan Petra en Yannis zelf op zoek en realiseren ze zich hoe pijnlijk weinig ze over Nisha weten. Wat ze ontdekken zal hun leven voorgoed veranderen.

Met grote tederheid geeft Christy Lefteri een gezicht aan hen die geen naam hebben. Ze laat je voelen hoe het is om je geliefden en je thuis te moeten verlaten op zoek naar vrijheid, om vervolgens in andermans netten verstrikt te raken. *Zangvogels* is een erkenning van onzichtbaar leed. Tegelijk is het een tedere en triomfantelijke vertelling over de strijd voor waarheid en recht, en een ode aan talloze moedige vrouwen die geen stem hebben.

'Het is onmogelijk om niet geraakt te worden door Lefteri's pleidooi voor menselijkheid.' – *Observer over De bijenhouder van Aleppo*

CHRISTY LEFTERI (1980) studeerde *creative writing* in Londen en doceert dat vak aan Brunel University. Ze is de dochter van Grieks-Cypriotische vluchtelingen en werkte als vrijwilliger in het Unicef-opvangcentrum voor vluchtelingen in Athene. Haar debuutroman *De bijenhouder van Aleppo* werd een internationale bestseller.

9 789023 960522